

Całościowe oraz indywidualne podejście logopedy do chorego dziecka powoduje, że często sięga po „nietypowe” środki pracy.

Nie TYPOWA terapia logopedyczna

► MONIKA KRÓLAK

Mam nadzieję, że mieliście Państwo szansę zapoznać się z wcześniejszymi artykułami dotyczącymi stymulacji twarzy i aparatu artykulacyjnego, odruchów, rozwoju prenatalnego. Wierzę, że dzięki nim rozumiecie, że terapia logopedyczna swoim zakresem obejmując wiele działań, czasem nietypowych. Czy terapia jest na pewno nietyпова, gdy logopeda mówi o koordynacji ruchowej, rehabilitacji, karmieniu i pozycji, w jakiej dziecko siedzi? Czy jest jakaś granica, gdzie kończy się terapia logopedyczna i to co jest dla niej typowe? Co zawiera się w typowej, jeżeli można użyć takiego sformułowania, terapii logopedycznej? W tym artykule postaram się odpowiedzieć na te pytania.

Myślę, że nieraz słyszeliście, jak ważne w wychowaniu, terapii, rozwiązywaniu problemów jest podejście całościowe i zarazem indywidualne. Terapię logopedyczną charakteryzują m.in. takie cechy. Z tych założeń wynika wiele późniejszych oddziaływań logopedy, wydających się na pierwszy rzut oka nietypowymi. Praca logopedy powinna zaczynać się od poznania dziecka, ale też od krótkiego wywiadu. Nie dziwcie się, gdy usłyszycie pytania dotyczące rozwoju ruchowego czy intelektualnego. Rozwój komunikacji jest ściśle połączony ze stanem intelektualnymi i ze sprawnością ruchową Waszego dziecka. Funkcjonowanie aparatu artykulacyjnego jest związane ze sprawnością rąk, sposobem jedzenia. Ale należy pamiętać, że mówienie łączy się też z doświadczeniem, wiedzą i rozumieniem relacji.

KOMUNIKOWAĆ SIĘ I MÓWIĆ

Nie każdy dźwięk, słowo jest komunikatem. I nie każdy komunikat jest mową werbalną. W wielkim skrócie mowa ludzi dorosłych to akt komunikacji wykorzystujący mowę werbalną do przekazania, odebrania informacji. Mowę słyszymy, widzimy, czujemy, a w jej powstawaniu bierze udział wiele struktur. Wszystkie składowe mowy powodują, że nie tylko ćwiczenia języka, zabawy słuchowe, powtarzanie wyrazów są podstawą terapii logopedycznej. Nie oznacza to, że praca logopedy i rodziców pochłaniać będzie więcej czasu i specjalistycznych działań. Terapia logopedyczna może odbywać się na co dzień, podczas jedzenia, zabawy, nauki, siedzenia, spaceru, sprzątanania, a także podczas innych terapii np. rehabilitacji,

zajęć na basenie, zajęć edukacyjnych, plastycznych, muzycznych.

SPRAWNOŚĆ RUCHOWA

Człowiek jest całością i rozwija się jednocześnie w kilku sferach. Wraz z rozwojem ruchowym postępuje rozwój intelektualny a także rozwój mowy. Widać to bardzo dobrze w pierwszych latach życia dziecka. Na przykład głużenie pojawia się w momencie, gdy dziecko podnosi głowę. W tym samym czasie, gdy dziecko przekręca się z brzucha na plecy, a także chwytając przedmioty, zaczyna również gaworzyć. Motoryka duża wpływa na motorykę małą, a w niej mieści się sprawność aparatu artykulacyjnego.

Również napięcie w obrębie całego ciała przekłada się na napięcie w obrębie twarzy. Otwarta buzia, opuszczona żuchwa oznacza obniżone napięcie, które widać też w postawie dziecka, sposobie siedzenia, trzymania przedmiotów. Postawa ciała, sposób siedzenia wpływa na kontrolę głowy. Nieważne czy dziecko siedzi na wózku z pasami, podporami, czy samodzielnie na krześle. Ważne jest, by staw skokowy, kolanowy, biodrowy był ustawiony pod kątem 90 stopni. Dziecko ma siedzieć prosto z miednicą jak najbardziej przysuniętą do oparcia. Taka pozycja wymusza, naturalnie, proste trzymanie głowy, co pozytywnie wpływa na napięcie w obrębie aparatu artykulacyjnego.

W sytuacjach opóźnień rozwoju mowy wynikających z różnych dysfunkcji, najczęściej spontanicznych wokalizacji można zauważyć podczas zabaw ruchowych. Warto zatem wykorzystywać trampoliny, skoki na piłce, strzelanie do bramki, by uzyskać naturalną wokalizację, od której można wyjść w terapii logopedycznej.

Zatem praca rehabilitanta mająca na celu poprawę sprawności ruchowej dziecka, uzyskanie kolejnego etapu w rozwoju, polepszenie kontroli głowy a także właściwe dobranie wózka, siedziska, stołu jest też wsparciem terapii logopedycznej.

SPRAWNOŚĆ MANUALNA

Niewiele osób wie, jak ważna jest sprawność rąk w rozwoju mowy. Dlaczego? Ośrodek mowy znajduje się blisko ośrodka odpowiedzialnego za dłonie. Stymulacja dłoni pobudza bezpośred-

nio ośrodek w mózgu odpowiedzialny za dłonie, a pośrednio ośrodek ruchowy mowy. Wynika z tego, że w terapii logopedycznej warto również pracować nad czuciem i sprawnością rąk. Masaż prawej ręki, a szczególnie koniuszków palców, jest pośrednią stymulacją aparatu artykulacyjnego (oba ośrodki znajdują się w lewej półkuli). Oczywiście zaczynając od masażu z wykorzystaniem struktur, zabaw z plasteliną, ciastem, piaskiem, po trzymanie narzędzia i malowanie, rysowanie, pisanie.

ZAJĘCIA EDUKACYJNE

Myślenie i mowa to najwyższe funkcje mózgu. Za dysfunkcjami w obrębie myślenia idą zaburzenia mowy. Jak pisałam wcześniej, wraz z pojawianiem się kolejnych etapów w rozwoju ruchowym, następuje też kolejne stadium rozwoju mowy. Związane jest to bezpośrednio ze sprawnością ruchową, ale też z mobilnością dziecka. Noworodek leżący w łóżeczku nie porusza się, co oznacza małe możliwości poznania świata (głównie przedmioty, które dostaje w ręce). Gdy maluch zaczyna pełzanie, raczkowanie, chodzenie, pojawia się możliwość samodzielnego sięgania po przedmioty. Wówczas zasięg jest szeroki dzięki mobilności dziecka. Poszerzający się zasięg daje szansę dotarcia do wielu nowych przedmiotów. Dziecko zatem poznaje i uczy się, a w ten sposób wzbogaca swoją mowę bierną, która jest nieodłącznym elementem mowy czynnej. Oczywiście zakładając, że rodzice nazywają cechy, czynności, świat.

Ważnym elementem każdego aktu mowy jest kompetencja językowa i komunikacyjna. Kompetencję językową nabywa dziecko przez naśladowictwo i doświadczenie. A więc obserw-

jąc i uczestnicząc na co dzień w życiu rodziny, ale także podczas zajęć edukacyjnych, czytania książeczek, zabaw.

Każda komunikacja, język rządzi się swoimi regułami i zasadami. Dziecko nie uczy się ich na pamięć jak dorośli, którzy chcą znać nowy język. Nauka następuje naturalnie. Jak to się dzieje? W trakcie zajęć dzieci uczą się cech przedmiotów, klasyfikowania. Dowiadują się, co jest podobne, a co różne i dlaczego niektóre rzeczy pasują do zbioru, a inne nie. Poznają zatem reguły, a świat jest porządkowany, więc łatwiejszy do poznania i zapamiętania.

ZAJĘCIA MUZYCZNE

O dobroczynnym działaniu piosenek już wiemy, ale równie ważna dla terapii logopedycznej jest muzyka, która ma wpływ na percepcję słuchową, koordynację ruchową i mowę werbalną (piosenki). Już sam odbiór muzyki jest treningiem słuchowym (baza do mowy dźwiękowej). Wówczas kształci się wrażliwość słuchowa, która pozwala na odbieranie właściwego wzorca a także samokontrolę słuchową, która jest niezbędna w czasie mówienia. Podczas zajęć muzycznych następuje zwrócenie uwagi na zjawiska wspólne dla muzyki i wypowiedzi – rytm, tempo, wysokość i głośność dźwięku, akcentację, frazowanie. Oczywiście dzieje się to zazwyczaj nieświadomie, podczas zabaw ruchowych przy muzyce lub w trakcie śpiewania piosenek.

Zajęcia muzyczne połączone są zazwyczaj z choreografią, tańcem. Włączony do zajęć ruch jest ćwiczeniem makroruchów i mikroruchów, nauką organizacji ruchu w czasie jak i koordynacji wzrokowo-ruchowej, słuchowo-ruchowej, wzrokowo-słuchowej. Muzyka może wyciszać nadmierne napięcie psychiczne lub aktywizować dziecko do ruchu, podczas którego pojawiają się spontaniczne werbalizacje.

Czy zatem terapia logopedyczna włączająca muzykę, ruch, zabawy, terapię ręki jest terapią nietypową? Na pewno powinna być elementem podstawowym, często bazą, na której można budować indywidualne plany terapii ujmujące jednostkę jako całość. Zatem, kochani Rodzice, nie negujcie propozycji wydających się Wam absurdem. Wysłuchajcie argumentów i otwórzcie się na nowości. ◀

SKŁADOWE MÓWIENIA

- ▶ mózg i drogi nerwowe
- ▶ aparat artykulacyjny
- ▶ aparat oddechowy i fonacyjny
- ▶ percepcja słuchowa
- ▶ środowisko, w którym dziecko się wychowuje
- ▶ rozwój intelektualny
- ▶ sprawność ruchowa (makroruchy)
- ▶ sprawność manualna
- ▶ doświadczenia
- ▶ funkcjonowanie zmysłów